

E-government as a Concept of Public Administration in Information Society

■ ALENA SIDAROVICH

Alena Sidarovič — an undergraduate student of political science department of Belarusian State University faculty of law. The area of interests in the sphere of political science comprise e-democracy and civil society.

Review of the article (full version available in the Belarusian part of the journal):

The author of the article posits the onset of e-government era, defining it as a new system of government-public relations, influenced by Internet-technologies and altering the previous model of public administration. The rising of e-governance system is to proceed in three stages, while there is a number of principles according to which the system should be erected. The author outlines the main features of the future system, uncovers the hidden prospects it grants and distribution of functions within the e-government scope.

KAMUNIKATON

Электронны ўрад як канцэпцыя дзяржаўнага кіравання ў інфармацыйным грамадстве

■ АЛЕНА СІДАРОВІЧ

Алена Сідаровіч — студэнтка-магістрантка аддзялення паліталогіі юрыдычнага факультэту БДУ. Абсальвентка аддзялення “паліталогія” юрыдычнага факультэту БДУ. Галіна паліталагічных зацікаўленняў: электронная дэмакратыя і грамадзянская супольнасць.

Інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі (ІКТ) ёсць неад’емнай часткай жыццядзейнасці мільёнаў людзей ва ўсіх сферах грамадства. Ва ўмовах інтэнсіўнага развіцця інфармацыйнага асяроддзя, якое базуецца на Інтэрнэт-тэхналогіях, дзяржаўныя структуры ўлады павінны імкнуцца выкарыстоўваць ІКТ на карысць усяго грамадства, а таксама для паляпшэння функцыянавання дзяржаўных структур. Адсутнасць дзяржаўных структур у дадзенай сферы, адмова (па прычыне небяспечнасці негатыўных вынікаў) ад тэхналогій, якія могуць значна паўплываць на кіраванне сацыяльнымі працэсамі, можа прывесці да таго, што сродкі камунікацыі апынуцца ў руках фінансава-камерцыйных, грамадскіх, палітычных ці нават крымінальных структур, якія ўжо ацанілі магчымасці Сеціва ў рэалізацыі сваіх мэтаў¹.

У выніку ўкаранення інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій ва ўрадавыя структуры з’явіліся новыя формы ўзаемадзеяння паміж урадам і структурамі грамадзянскай супольнасці. Паўстала неабходнасць тэрэтычнага абгунтавання і асэнсавання дадзенага феномену. У выніку з’явілася канцэпцыя “электроннага ўраду”.

Электронным урадам (далей — е-ўрад) прынята называць сістэму інтэрактыўнага ўзаемадзеяння дзяржавы і грамадзян пры дапамозе Інтэрнэт-тэхналогій, новую мадэль дзяржаўнага кіравання, якая ператварае традыцыйныя ўзаемадачынненні грамадзян і ўладных структураў².

Адназначнага вызначэння е-ўраду не існуе. Сфарміравалася два падыходы — тэхналагічны і сацыяльны. Згодна з першым, электронны ўрад разглядаецца як кампутарызацыя, укараненне інфармацыйных тэхналогій у працэс дзяржаўнага кіравання; як аўтаматызацыя дзяржаўнай службы; як арганізацыя дзяржаўнага кіравання на аснове электронных сродкаў апрацоўкі, перадачы і распаўсюду інфармацыі, прапанова паслуг для грамадзян і структур бізнэсу, а таксама інфармаванне аб працы дзяржаўных органаў тымі ж электроннымі сродкамі³.

Такое вызначэнне дэманструе тэхналагічны дэтэрмінізм, бо зразумела, што звадзіць праект е-ўраду да простага ўкаранення электронных сродкаў было б памылковым і абмежаваным. Згодна з сацыяльным падыходам, канцэпцыя е-ўраду прадугледжвае не толькі шырокае выкарыстанне інфармацыйна-камунікатыўных інавацый у дзейнасць урадавых структур, але і ўкараненне інтэлектуальных тэхналогій у службовую дзейнасць, а таксама тэхналогій партнёрскага ўзаемадзеяння з сацыяльнымі структурамі⁴.

Такім чынам, змяненні ў структурах дзяржаўнага кіравання носяць больш глыбокі сацыяльны і культурны аспект.

Электронны ўрад неабходна ўспрымаць як суцэльную канцэпцыю, якая адлюстроўвае абсалютна новы падыход да кожнага элементу ўрадавай структуры, працэсу кіравання дзяржавай⁵.

Станаўленне электроннага ўраду можна ўмоўна падзяліць на некалькі стадый:

1. ураду он-лайн — простае прысутнасці дзяржаўных службаў у сетцы Інтэрнэт, замена папяровага дакументаабароту электронным, ужыванне лічбавага подпісу і г.д.

1 Акопов Г.Л. Глобальные проблемы и опасности сетевой политики. Ростов-на-Дону, 2004. (Электронны рэсурс) — 05.05.2005. — Рэжым доступу: <http://www.problem.politnet.ru>

2 Вершинин М.С. Политическая коммуникация в информационном обществе. СПб., 2001. С. 117. — 252 с.

3 Ёнтэр Герберт Р., Бэлоўз Томас Дж. Канфлікт і кампраміс. Уводзіны ў палітычную навуку. Мн., 2002. — 507 с.

4 Василенко Л.А. Интернет и информатизация государственной службы России. — М., 2000. С. 122. — 252 с.

5 Голобуцкий А., Шевчук О. Электронное правительство (Электронны рэсурс) — 05.05.2005. — Рэжым доступу: <http://www.capri.ustu.ru>

2. непасрэдна электроннага ўраду, які характарызуецца з'яўленнем простых электронных формаў і працэдураў абмену інфармацыяй. На гэтым этапе дзяржаўныя службы павінны займацца праблемай высвятлення асобы Інтэрнэт-карыстальніка, што можна рабіць пры дапамозе выкарыстання смарт-картаў ці лічбавых сертыфікатаў⁶.

3. вышэйшай ступенняй развіцця е-ўраду ёсць арганізацыя “электроннай эканомікі”, якая азначае новую ступень існавання эканамічных узаемадачынненняў у грамадстве. Пакуль ніводная краіна не дасягнула трэцяй стадыі развіцця е-ўраду, але гэта адзін з перспектывных накірункаў развіцця, якім кіруюцца многія краіны свету.

Такім чынам, неабходна адрозніваць урад, які абсталяваны электронным інтэрфейсам (он-лайннава ўрад, Government on-line, GOL) ад электроннага ўраду. Зразумела, што е-ўрад заўсёды ўзаемадзеінічае з грамадзянамі і структурамі бізнэсу праз он-лайннава інтэрфейс, але не заўсёды он-лайннава ўрад ёсць электронным урадам, гэта, як ужо адзначалася, першапачатковая стадыя развіцця — важная ўмова існавання е-ўраду, для якога характэрны больш глыбокія перабудовы традыцыйных формаў дзейнасці.

Даследчыкі вызначаюць наступныя прынцыпы арганізацыі е-ўраду:

1. **Арыентацыя на грамадзян.** Грамадзяне (падаткаплатнікі) як уладальнікі ўраду, а не толькі спажываўцы яго паслуг, вызначаюць палітыку і напрамкі развіцця праекту.

2. **Зручнасць і прастата выкарыстання.** Усе электронныя дадаткі, якія выкарыстоўваюцца ў е-ўрадзе, маюць на мэце палегчыць карыстанне сістэмай для грамадзян, павялічыць хуткасць абслугоўвання запытаў і скараціць час чаканняў.

3. **Бізнэс-трансфармацыя.** Усё праграмае забеспячэнне, архітэктура і інфраструктура, а таксама палітыка е-ўраду накіраваны на тое, каб надаць урадавай сістэме эфектыўнасць бізнэс-мадэлі з адпаведнай іерархіяй каштоўнасцяў.

4. **Кошт і складанасць.** Яны павінны быць зведзены да мінімуму, каб праца з сістэмай не выклікала цяжкасцяў ні ў грамадзян, ні ў карпаратыўных карыстальнікаў.

5. **Абслугоўванне.** Эфектыўнасць працы е-ўраду павінна праяўляцца ў яго здольнасці хутка і з мінімальнымі выдаткамі абслугоўваць найбольшую колькасць грамадзян, захоўваючы пры гэтым высокую якасць абслугоўвання.

6. **Адпаведнасць.** Электронныя дадаткі павінны поўна адпавядаць агульнай архітэктуры сістэмай бяспекі, ідэнтыфікацыі, электронных плацяжоў, а таксама агульнаму дызайну знешняга інтэрфейса сістэмы.

7. **Маштабнасць сістэмы.** Дадаткі павінны забяспечваць узаемадзеянне паміж рознымі структурамі і органамі, якія складаюць сістэму, і поўную ўзаемную сумяшчальнасць.

8. **Выкананне.** Дадаткі павінны адпавядаць мэце ўдасканалвання трансакцый шляхам скарачэння тэрмінаў і складанасці абслугоўвання.

9. **Справаздачнасць.** Дадаткі павінны павялічваць дакладнасць дадзеных і магчымасці іх архівацыі, а таксама аудыту трансакцый.

10. **Хуткасць ажыццяўлення.** Тэрміны дапрацоўкі і ўкаранення дадаткаў павінны складаць не больш чым 9 месяцаў, а ў некаторых выпадках і значна хутчэй.

11. **Гатовасць да дзеянняў.** Урадавыя органы павінны праявіць гатовасць далучыцца да сістэмы, прагназуючы ўсе верагодныя рызыкі, але ўсведамляючы таксама карысць дадзенага праекту⁷.

Укараненне ў органы дзяржаўнага кіравання інфармацыйна-тэлекамунацыйных тэхналогій — вельмі складаны і доўгатэрміновы працэс, які абумоўлены шэрагам фактараў: наяўнасць вертыкальнай структуры, якую неабходна замяніць на гарызантальную, недастатковае разуменне з боку служачых (патрабуюцца інтэнсіўныя праграмы навучання), недахоп базаў дадзеных, што зроблены ў разлік на публічны доступ, невысветленасць пытання па праўным статусе доступу да грамадскай інфармацыі і г.д.

У заходняй палітычнай тэорыі паняцце “электронны ўрад” складаецца з трох асноўных модуляў: урад ураду (G2G, government to government), урад бізнэсу (G2B, government to business) і ўрад грамадзянам (G2C, government to citizens)⁸.

Ажыццяўленне канцэпцыі “электроннага ўраду” накіравана адпаведна на дасягненне трох асноўных мэтаў. Па-першае, гэта павышэнне эфектыўнасці працы кіраўніцкага апарату (уніфікацыя парадку збораў падаткаў, рэгістрацыя інфармацыі, электронны дакументазварот,

6 Гринберг А.С., Бондаренко А.С. Информационные технологии в управлении. — Мн., 2003. С. 327. — 419 с.

7 Вершинин М.С. Тамсама. С. 118—120.

8 Голобуцкий А., Шевчук О. Тамсама.

стварэнне электронных рэсурсаў і базы дадзеных), па-другое, эканамічнае развіццё — палёгчэнне працэдур, якія звязаны з вытворчасцю і гандлем, увядзення е-гандлю. Па-трэцяе, павышэнне якасці жыцця грамадзян — удасканаленне сістэмы сацыяльных паслуг, сістэмы аховы здароўя, больш надзейнае забеспячэнне бяспекі, павелічэнне магчымасці адукацыі як для моладзі, так і для дарослых і г.д.⁹

У межах дадзенай структуры будзе праводзіцца далейшы аналіз “электронага ўраду”, і першы модуль, які будзе разглядацца, — G2G, а менавіта ўзаемадачынненні ў самім ўрадзе паміж асобнымі яго галінамі, узроўнямі і ўстановамі.

Канцэпцыя “электронага ўраду” мае на ўвазе ўдасканаленне працэсу дзяржаўнага кіравання праз інфарматызацыю органаў дзяржаўнай улады на ўсіх узроўнях, інфарматызацыю ўсіх міжупраўных узаемадачынненняў, стварэнне кампутарных сістэм і базаў дадзеных, здольных падтрымаць функцыі ўзаемадзеянняў органаў дзяржаўнай службы з насельніцтвам і бізнэс-структурамі¹⁰.

Акрамя выкарыстання інфармацыйна-камунікатыўных тэхналогій і стварэння інфармацыйных рэсурсаў, канцэпцыя “электронага ўраду” патрабуе стварэння адпаведнай нарматыўна-праўнай базы. Неабходна заканадаўча замацаваць норму, згодна з якой электронны дакумент (у далейшым — е-дакумент) — гэта не простая копія папяровага, а першасны і галоўны дакумент, з якім і ажыццяўляецца праца дзяржаўных органаў. Перш за ўсё ўзнікае неабходнасць замацаваць лічбавы подпіс і электронны дакументазварот на заканадаўчым узроўні, забяспечыць абарону дадзеных, магчымасць перанавучання служачых і г.д.¹¹

Без адпаведнай заканадаўчай базы немагчыма легалізаваць узаемадачынненні паміж уладамі і бізнэсам, а таксама асобнымі грамадзянамі. Без дакладнай рэгламентацыі працэдур магчымай супрацы і вызначэння яе межаў е-ўрад будзе дубляваць тыя сама недахопы, ўласцівыя для традыцыйнага ўраду.

Неабходна звярнуць увагу на матэрыяльны бок укаранення праекту е-ўраду. Нягледзячы на тое, што адзін з яго станоўчых бакоў — гэта зніжэнне коштаў у працэсе камунікацыі і ў працэсе ажыццяўлення сваёй дзейнасці, а таксама эканомія бюджэтных сродкаў, першапачаткова гэта вельмі дарагі праект, які можа дазволіць сабе далёка не кожная краіна. Калі разглядаць толькі ўнутраную арганізацыю дзейнасці, то неабходна забяспечыць як мінімум тэхніку (працоўныя станцыі, серверы, кампутарную тэхніку і г.д.), ліцэнзаванае праграмае забеспячэнне, асобную тэлекамунікацыйную інфраструктуру для ўкаранення, падрыхтоўку персаналу — як навучанне служачых, так і прыцягненне спецыялістаў па ІКТ, стварэнне аддзелаў інфармацыйнай бяспекі і г.д.¹²

Забеспячэнне інфармацыйнай бяспекі ёсць адным з асноўных накірункаў у канцэпцыі электроннага ўраду. Калі дзейнасць дзяржаўных органаў будзе ажыццяўляцца ў Інтэрнэт-прасторы, то неабходна прадугледжваць і папярэджаць спробы незаконнага доступу да інфармацыі з боку хакераў, пранікненні ў дзяржаўныя праграмы і базы дадзеных вірусаў. Неабходна распрацоўваць праграмы па забеспячэнні інфармацыйнай бяспекі.

Акрамя таго, на пачатковым этапе ўкаранення е-ўраду адной з праблем будзе недастатковая падрыхтоўка з боку дзяржаўных служачых па працы з сучаснымі інфармацыйна-камунікацыйнымі тэхналогіямі. Таму важна праводзіць дадзеную палітыку паэтапна і паступова, каб служачыя мелі магчымасць для тэхнічнага і маральнага пераарыентавання ў сваёй дзейнасці.

Такім чынам, укараненне канцэпцыі е-ўраду як новай сістэмы дзяржаўнага кіравання мае шмат недахопаў і прадугледжвае вялікія выдаткі асабліва на пачатковых эпах рэалізацыі.

Неабходна адзначыць, што ўкараненне канцэпцыі е-ўраду адбываецца паралельна з выкарыстаннем новага падыходу да сістэмы дзяржаўнага кіравання і дзяржаўнай службы. Доўгі час у палітычнай тэорыі панавала думка аб неабходнасці падзелу палітыкі і працэсу кіравання, а ідэалам было дэпартаўнае і дэпалітычнае кіраванне. Але сёння ў навуцы распаўсюджваецца новы падыход, згодна з якім дзяржаўнае кіраванне не можа існаваць асобна ад палітыкі і патрабуе свайго ўлучэння ў палітычны працэс. Згодна з дадзенай тэорыяй пераацэньваецца роля дзяржаўнай службы ў кіраванні грамадскімі працэсамі. Дзяржаўная служба павінна пераарыентавацца ў сваёй дзейнасці на патрэбы грамадзян, праводзіць карэктоўку планаў, праграмаў і праектаў на забеспячэнне патрэбаў і інтарэсаў грамадзян. Уводзіцца дэмакра-

9 Вершинин М.С. Тамсама. С. 29.

10 Электронное управление (Электронны рэсурс) — 07.05.2005. — Рэжым доступу: <http://www.server.md>

11 Голобуцкий А., Шевчук О. Тамсама.

12 Гринберг А.С., Бондаренко А.С. Тамсама. С. 307—308.

тычны кантроль за дзейнасцю сістэмы дзяржаўнага кіравання, новы ўзровень “адкрытасці” адміністрацыі, з’яўляюцца новыя формы ўзаемадзеяння паміж рознымі галінамі ўлады¹³.

Такім чынам, канцэпцыя е-ўраду абапіраецца на новую тэорыю дзяржаўнага кіравання.

Канцэпцыя электроннага ўраду патрабуе новых падыходаў да сістэмы справаздачнасці і кантролю над дзяржаўным апаратам. Калі раней асноўная ўвага адводзілася кантролю над працэсам выканання працы і выкарыстання дзяржаўных рэсурсаў, то ва ўмовах е-ўраду націск робіцца на адзнаку выніковай працы. Гэта дазваляе служачым самастойна выбіраць шляхі і сродкі дасягнення пастаўленых мэтай. Паралельна з эфектыўнасцю дзейнасці ўлічваецца этычны бок, а таксама ўмельствы па правядзенні аналізу праблемы, па распрацоўцы і ажыццяўленні плану дзеянняў, адзнакі яго вынікаў¹⁴.

Адным з неабходных элементаў е-ўраду ёсць стварэнне ўнутранай урадавай электроннай сеткі, гэтак званага Інтранэту. Гэта дазволіць зрабіць працу розных службаў больш хуткай і празрыстай. Інтранэт разам з урадавымі парталамі ў Інтэрнэце дазволіць аптымізаваць супрацьўрадавых структур паміж сабой, а таксама з грамадствам і структурамі бізнэсу.

Неабходна адзначыць, што канцэпцыя электроннага ўраду мае шмат вымярэнняў, гэта значыць, яна ахоплівае розныя сферы жыццядзейнасці як урадавых службаў, так і грамадства наагул. Таму існуе патрэба больш дакладна засяродзіць увагу на тых новаўвядзеннях і зменах, якія будуць адбывацца ў працэсе ўкаранення е-ўраду. Першапачаткова неабходна разгледзець трансфармацыі ва ўнутранай дзейнасці дзяржаўных службаў, а менавіта якія дадатковыя магчымасці яна можа атрымаць пры правядзенні палітыкі інфарматызацыі.

1.1. Інфарматызацыя дзяржаўнай службы

Электронны ўрад непасрэдна звязаны з працэсам кіравання, а менавіта кіраваннем пры дапамозе электронных тэхналогій. Гэта можна ахарактарызаваць як працэс ператварэння грамадскага сектара шляхам лічбавых тэхналогій кіравання інфармацыяй з мэтай павышэння ступені палітычнага ўдзелу грамадзян і эфектыўнасці працы адміністрацыйнага апарату¹⁵.

Электроннае кіраванне не зводзіцца да механічнага выкарыстання лічбавых тэхналогій, гэта больш глыбокі працэс. Электроннае кіраванне прадугледжвае асваенне больш дэмакратычных, гнуткіх формаў кіравання, дэцэнтралізацыю ўлады, змяненне арганізацыйнай структуры і формаў ўзаемадзеяння паміж рознымі элементамі дзяржаўнага апарату¹⁶.

Электроннае кіраванне тэарэтычна звязана з новым падыходам да сістэмы дзяржаўнага кіравання і дзяржаўнай службы, аб якім узгадвалася вышэй. Згодна з новай тэорыяй дзяржаўнага кіравання мусіць адбывацца дэмакратызацыя працэсу кіравання, дэлеганне функцый і адказнасці па вертыкалі, мусяць з’яўляцца новыя формы ўзаемадачыннення паміж рознымі структурамі дзяржаўнай службы і г.д.

Пры правядзенні палітыкі інфарматызацыі першым аб’ектам, на які будуць накіраваны трансфармацыйныя працэсы, будзе дзяржаўная служба, а дакладна яе ўнутраная арганізацыя і віды дзейнасці. Адным з цэнтральных накірункаў інфарматызацыі ёсць выкарыстанне інфармацыйна-тэлекамунікацыйных тэхналогій у службовай дзейнасці. Існуе разнастайная колькасць новых тэхналогій, якія могуць паспрыяць падвышэнню эфектыўнасці ў прыняцці рашэнняў, іх выкананні, ўзаемадзеянні з іншымі структурамі, а таксама грамадзянамі, зніжэнню выдаткаў і скарачэнню часу на выкананне розных аперацый. Але найбольш важным, на думку аўтара, ёсць актыўнае ўкараненне ў працу дзяржаўных служачых менавіта Інтэрнэт-тэхналогій.

Пачатковым этапам любога працэсу кіравання ёсць **інфармацыйна-аналітычная** дзейнасць, асноўная мэта якой — высвятленне ўсіх аспектаў сацыяльных працэсаў, што вывучаюцца, прычынаў іх узнікнення, фармавання розных сацыяльных праблем. Пры выкарыстанні Інтэрнэт-тэхналогій зручна і эфектыўна можна рэалізаваць збор і аналіз інфармацыі аб сацыяльна-эканамічных, палітычных і іншых працэсах у грамадстве (не толькі ў сваёй краіне, але і за яе мяжой), прапановах грамадскіх арганізацый, органаў мясцовага самакіравання, а таксама асобных грамадзян¹⁷.

13 Demokracje zachodnioeuropejskie. Analiza porównawcza. Pod redakcją A. Antoszewskiego, R. Herbuta. — Wrocław, 1997. S. 278. — 348 s.

14 Голобуцкий А., Шевчук О. Тамсама.

15 Электронное управление...

16 Василенко Л.А. Тамсама. С. 122.

17 Василенко Л.А. Тамсама. С. 141.

Сярод асноўных інфармацыйных паслуг і прадуктаў, якія прапаноўвае Інтэрнэт сваім карыстальнікам, можна вызначыць наступныя:

- ✓ інфармацыйныя выданні;
- ✓ паслугі дыялогавага доступу да аддаленых базаў дадзеных ці электронных дошак аб'яў (ЭДА) — Bulletin Board System (BBS);
- ✓ паслугі інфармацыйнага пошуку на запыт спажыўца;
- ✓ тэлеканферэнцыі і спісы рассылкі навінаў у электроннай форме;
- ✓ паслугі доступу да першакрыніц і атрыманне копій дакументаў;
- ✓ даведна-кансультацыйныя паслугі і г.д.¹⁸.

Для эфектыўнага ўкаранення Інтэрнэт-тэхналогій у дадзены від дзейнасці неабходна правесці вялікую працу па насычэнні кампутарным абсталяваннем і праграмным забеспячэннем усіх структураў дзяржаўнай службы, правесці навучанне дзяржаўных службоўцаў з мэтай павышэння ведаў і навыкаў працы з выкарыстаннем дадзеных тэхналогій у сваёй дзейнасці. Акрамя гэтага, у структуру дзяржаўнай службы павінны прыйсці адмыслоўцы па праграмным забеспячэнні, задачай якіх будзе абслугоўванне тэхнічнага абсталявання.

Дзяржаўныя служачы, акрамя сваёй асноўнай дзейнасці, сутыкаецца з вялікім масівам інфармацыі, часцей за ўсё паўнатэкставай і слабаструктураванай, акрамя таго, аб'ём інфармацыі з укараненнем у працу Інтэрнэту значна павялічыцца. У сувязі з гэтым мэтазгодна ствараць інфармацыйна-аналітычныя службы, якія будуць займацца сістэматызацыяй плыні інфармацыі, ствараць базы дадзеных. Гэта значна палегчыць выкарыстанне інфармацыі ўжо непасрэдна работнікам дзяржаўнай службы ў працэсе развязання праблемаў¹⁹.

Для аналізу сітуацыі вельмі карысна выкарыстанне тэхналогіі эканамічнага і палітычнага маніторынгу — апытанні абанентаў сеткі па розных аспектах з апублікаваннем атрыманых вынікаў, напрыклад, звесткі аб рэйтынгу пэўнага законапраекту, правядзенні экалагічнай ці будаўнічай праграмы і г.д.²⁰

Выкарыстанне сістэм аўтаматызацыі дзелавых працэсаў на аснове тэхналогій Інтэрнэт можа кардынальна змяніць цяперашнюю сітуацыю ў інфармацыйна-арганізацыйным забеспячэнні дзейнасці дзяржаўных службаў. Маецца на ўвазе стварэнне інфармацыйных рэсурсаў, агульных для некалькіх дзяржаўных службаў і ведамстваў, сфера інтарэсаў і паўнамоцтваў якіх перакрываюцца. Напрыклад, база дадзеных, якая ўтрымлівае інфармацыю аб грамадзянскім стане асоб, а дакладна, звесткі аб шлюбах, разлуках, нараджэннях дзяцей, смерцях родзічаў, можа змяшчаць таксама інфармацыю аб розных дзеяннях у межах заканадаўства, напрыклад, купля-продаж нерухомасці, атрыманне спадчыны, афармленне субсідый ці падаткавых ільгот і г.д.²¹

Пры функцыянаванні падобных рэсурсаў і доступу да іх адпаведных дзяржаўных службаў спрощваецца працэс пошуку інфармацыі аб асобным грамадзяніне, пазбягаецца яе дубляванне, напрыклад, грамадзянін не абавязаны пакладаць адзін і той жа дакумент у розныя ўстановы дзяржаўнай службы²².

Калі разглядаць працэс **прагназавання, мадэлявання і падрыхтоўкі варыянтаў рашэнняў** кіравання, то неабходна адзначыць, што пры дапамозе Інтэрнэт-тэхналогій можна выкарыстоўваць мадыфікацыі традыцыйных метадаў аналізу сітуацыі. Такія як Метад сцэнарыяў ці сцэнарыё-тэхніка, метады экспертных адзнак, сярод якіх неабходна назваць метады Дэльфі, метады "stop and go", метады фокус-групы і г.д. Для вышэйапісаных метадаў Інтэрнэт — гэта не толькі крыніца атрымання інфармацыі, але і ўнікальны канал для ажыццяўлення калектыўных камунікацый.

Неабходна адзначыць, што акрамя традыцыйных метадаў прагназавання, мадэлявання і падрыхтоўкі варыянтаў рашэнняў Інтэрнэт стварае новыя механізмы для ажыццяўлення дадзеных відаў дзейнасці. Магчымасці арганізацыі ў глабальнай кіберпрасторы міжнародных семінараў, круглых сталаў, канферэнцый, паседжаньняў экспертаў і адмыслоўцаў для выпрацоўкі рашэнняў і стратэгіі працы над дакладнымі праблемамі. Ажыццяўленне супрацы паміж экспертамі, палітыкамі і прадстаўнікамі розных дзяржаўных службаў можа праходзіць як у

18 Рынок информационных услуг и продуктов. — М., 2002. С. 223. — 549 с.

19 Василенко Л.А. Тамсама. С. 143.

20 Информационные технологии в структуре государственной службы. — М., 1999. С. 83. — 123 с.

21 Электронное управление...

22 Голобуцкий А., Шевчук О. Тамсама.

рэжыме он-лайн (сінхронна), так і оф-лайн (асінхронна), што павялічвае магчымасці варыяцыяў з часам. Акрамя таго, на сённяшні дзень ужо напрацаваны вялікі досвед па вырашэнні тыповых праблемаў, з якога можна эфектыўна карыстаць у дзейнасці айчынных службаў, тым больш што Інтэрнэт-тэхналогіі даюць магчымасць доступу да разнастайных базаў дадзеных па ўсім свеце. Праўда, для доступу да некаторых базаў патрабуецца спецыяльны дазвол.

Наступны від дзейнасці — **праектна-нарматыўны** — звязаны з дакладнай рэгламентацыяй пасадных абавязкаў і стандартных працэдураў дзейнасці, арганізацыяй інфармацыйных плыняў са свабодным аўтарствам на аснове Інтранэт-тэхналогій, дакладным размеркаваннем абавязкаў, правіл працы з дакументамі і адказнасцю персаналу, а таксама арганізацыяй адкрытай грамадзянскай экспертызы нарматыўных дакументаў, сур'ёзная праца па каардынацыі паміж рознымі галінамі ўлады па пытаннях нарматворчасці²³.

Павышэнне якасці прыманых рашэнняў адбываецца праз правядзенне грамадзянскай экспертызы, публікацыі і самапублікацыі варыянтаў рашэнняў, прыняцце дакументаў²⁴.

Такі від дзейнасці, як **арганізацыйна-выканаўчы**, звязаны з такімі механізмамі, як электронны дакументазварот на аснове базаў дадзеных, гарызантальнае ўзаемадзеянне паміж структурнымі адзінкамі ўраду, тэхналогія самапублікацыі і актыўнае ўзаемадзеянне з насельніцтвам²⁵.

Але адсутнасць нарматыўнай рэгламентацыі можа ствараць перашкоды для свабоднага руху е-дакументацыі, прычынай тут адсутнасць юрыдычнай сілы е-дакументу, а таксама прававая неўрэгуляванасць такога феномену як “электронны подпіс”²⁶.

На жаль, практыка паказвае, што існаванне законаў аб электронным дакументазвароце не вырашае праблемы. Неабходна стварыць інстытуты, якія будуць забяспечваць механізмы е-дакументазвароту і “лічбавага подпісу”. Адным з падобных інстытутаў можа быць цэнтр па ідэнтыфікацыі і захоўванні базаў з “лічбавымі подпісамі”.

Важнай формай дзейнасці ёсць **кантроль за выкананнем і адзнака ўздзеяння** дадзенага рашэння на дакладную сферу жыццядзейнасці грамадства. Інтэрнэт-тэхналогіі прапаноўваюць наступныя магчымасці: маніторынг сітуацыі пры выкарыстанні электронных сродкаў камунікацыі, арганізацыя “адваротнай сувязі” з мэтай аператыўнага рэагавання на негатыўныя моманты пры ажыццяўленні дакладнага рашэння і г.д.

Вышэй пералічаныя механізмы могуць служыць забеспячэннем своєчасовага і якаснага выканання пастаўленых перад дзяржаўнымі службаў задач. Тут неабходна ўгадаць канцэпцыю адкрытага інфармацыйнага грамадства, якая прадугледжвае наступнае: усе дзяржаўныя служачыя будуць мець доступ да адкрытых крыніц інфармацыі і базаў дадзеных (адпаведна з іх правамі і кампетэнцыяй) і непасрэдна ўдзельнічаць у іх папярэненні. Наяўнасць адзінай інфармацыйнай прасторы забяспечвае своєчасовае і правільнае размеркаванне інфармацыі паміж супрацоўнікамі, якія атрымліваюць магчымасць не толькі сумесна выкарыстоўваць дадзеныя, але і калектыўна працаваць над дакументамі незалежна ад месца свайго знаходжання²⁷.

Яшчэ адным важным пытаннем у працэсе інфарматызацыі дзяржаўнай службы ёсць фармаванне новай інфармацыйнай культуры дзяржаўных служачых. Гэта звязана не толькі з атрыманнем ведаў і ўмельстваў працы з інфармацыйнымі тэхналогіямі, але таксама і выпрацаваннем у сабе такіх якасцяў, як самастойнасць у выбары сродкаў і шляхоў дасягнення пастаўленай задачы, крэатыўнасць, уменне супрацоўнічаць і ўзаемадзейнічаць з іншымі структурамі дзяржаўнай службы. Дзяржаўны службовец павінен пераарыентаваць сваю дзейнасць на хуткае і якаснае задавальненне патрэб грамадзяніна ці кампаніі, якія звяртаюцца за пэўнай паслугай у дзяржаўныя органы²⁸.

Канешне, такая свядомасць не можа сфармавацца за дзень ці за тыдзень нават пры поўным укараненні тэхнічнага абсталявання і праграмага забеспячэння, таму, пры правядзенні палітыкі інфарматызацыі павінны стварацца спрыяльныя ўмовы для як найхутчэйшай і найкамфортнейшай для дзяржаўнага службоўцы пераарыентацыі на новыя прынцыпы арганізацыі дзейнасці.

23 Василенко Л.А. Тамсама. С. 145.

24 Тамсама. С. 143.

25 Тамсама. С. 146.

26 Голобуцкий А., Шевчук О. Тамсама.

27 Василенко Л.А. Тамсама. С. 145.

28 Электронное управление...

Як любая палітыка, палітыка па інфарматызацыі ўяўляе сабой дзейнасць па дасягненні сацыяльна значных мэтаў. Сама па сабе інфарматызацыя не можа стаць самамэтай, пры яе правядзенні павінны ўлічвацца ўсе ўдзельнікі сацыяльнага працэсу: сацыяльныя інстытуты, групы і індывіды. Гэтая палітыка павінна будавацца на аснове ўліку мэтаў, сілаў узаемадзеяння і процідзеяння ў грамадстве, а таксама з улікам рэсурсаў²⁹. І толькі ўлік гэтых і іншых акалічнасцяў і ёсць неабходнай умовай рэалізацыі палітыкі інфарматызацыі.

КАМУНІКАТ.ORG

²⁹ Информационные технологии и информационная политика. Научно-информационное исследование. — М., 1994. С. 10. — 208 с.